

De andere JC zei het al lang geleden: Wie de werkelijkheid wil zien, moet eerst weten waar hij naar moet kijken. De onderzoekscommissie naar Project X in Haren is er wat ons betreft niet in geslaagd om uit de waardevolle feiten die zij heeft verzameld, betekenisvolle analyse en aanbevelingen te destilleren.

“Je moet het wel snappen om het te zien”

Het is een bekend gegeven: wie teveel informatie heeft (verzameld), raakt het zicht op de hoofdlijn kwijt. Wie ‘kaal’ een drietal cruciale kernzinnen uit het rapport op een rij zet, kan niet meer ontsnappen aan de harde werkelijkheid:

- het project X feest in Haren was een unicum: ‘het was de eerste keer dat jongeren in Nederland met gebruik van sociale media op deze schaal een dergelijk feest organiseerden’ (p.20);
- Haren is een ‘kleine gemeente’ met een ‘beperkte bestuurlijke ondersteuning’ (pp. 10 en 11);
- vanwege de betrokkenheid van alcohol ‘zullen rellen (...) blijven voorkomen, ook als het openbaar gezag voortreffelijk optreedt’ (p.33).

Die harde werkelijkheid is dan dat niemand, en dus zeker geen kleine gemeente, deze dramatische afloop had kunnen voorzien en voorkomen.

De formeel verantwoordelijke gemeente kan gezien het bovenstaande wat ons betreft alleen maar worden beoordeeld op de vraag of zij voldoende inspanning heeft gepleegd toen zij werd geconfronteerd met deze unieke situatie. De commissie toont aan dat Haren links en rechts om advies heeft gevraagd, maar dat niemand een zinnig advies kon geven. Voor de politie, veel beter geëquipeerd natuurlijk dan de gemeente,

geldt eigenlijk hetzelfde: unieke gebeurtenissen kun je nu eenmaal niet met zekerheid de eerste keer goed beheersen. Een bewijs ad absurdum dat de politie vrijpleit, is dat de commissie zelfs achteraf geen heldere aanbeveling kan formuleren hoe er opgetreden had moeten worden: ‘schem heldere kaders voor de veiligheid (...), houd je daaraan, en geef binnen die kaders de ruimte’ (p. 29) biedt operationeel gezien weinig houvast. Een detail dat eigenlijk wel veel meer aandacht behoeft, is de constatering van de commissie dat het optreden van de ME een prikkelende werking had op de al aangeschoten jeugd. Geen reden voor een verwijt, maar wel voor nader onderzoek naar ‘actie = reactie’ omdat dit mechanisme ook in eerdere evaluaties zoals die van Hoek van Holland zichtbaar is, maar telkens onderbelicht blijft.

Als Haren daarmee een duidelijk voorbeeld van overmacht is waar helaas niemand anders dan de rellende jeugd de schuld van kan krijgen, rijst de vraag wat we werkelijk kunnen leren. In onze analyse tonen de kernzinnen van de commissie het volgende aan. De verantwoordelijkheid voor de beheersing van een complexe dreiging kan niet worden gedragen door het bestuur van een kleine gemeente (dit in tegenstelling tot het optreden bij ‘normale’ flitscrises).

Gevolg: óf we accepteren dat dit in uitzonderingssituaties als Haren tot mogelijke rampspoed leidt, óf we geven de burgemeester de mogelijkheid om zelf tot ‘GRIP4’ te besluiten zodat de burgemeester van de grootste gemeente de verantwoordelijkheid op zich moet nemen.

Overigens is het jammer dat de commissie vooral trapt in de valkuil van de ‘omgekeerde causaliteit’: omdat het eindresultaat van een serie handelingen zo teleurstellend is, moeten de handelingen wel onjuist zijn geweest. Dan wordt opeens de deels transparante communicatie van de gemeente over haar voorbereiding verwijtbaar, met als voor de hand liggende aanbeveling om meer gesloten te communiceren zonder dat er enig bewijs wordt aangevoerd waarom dit dat tot betere resultaten had geleid. De redeneerlijn had evengoed kunnen zijn: communiceer volledig transparant over alle dilemma’s in de voorbereiding. Die laatste aanbeveling lijkt ons in het algemeen zinnvoller zonder dat wij willen claimen dat dit in dit specifieke geval alle problemen had voorkomen.